

Głos ucznia

Instrument
dobrych zmian
w edukacji

Russell J. Quaglia
Michael J. Corso

ABC

a Wolters Kluwer business

Głos ucznia

Instrument
dobrych zmian
w edukacji

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Russell J. Quaglia
Michael J. Corso

Corwin Press Inc.

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2015

Tytuł oryginału
Student Voice. The Instrument of Change

Tłumaczenie
Anna Sorówka-Łach

Wydawca serii
Elżbieta Piotrowska-Albin

Wydawca
Izabella Matecka

Opracowanie redakcyjne
Bogumiła Ziembła

Korekta i łamanie
Wydawnictwo JAK

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawoLubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

Copyright by © 2014 by Corwin
Corwin A SAGE Company – Stany Zjednoczone, Zjednoczone Królestwo, Indie
© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN 978-83-264-8128-4

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

MÓWIMY I SŁUCHAMY, ale czy słyszymy, o czym mówią nasi uczniowie, jakie są ich oczekiwania, aspiracje, potrzeby, troski?

Dobra edukacja jest wspólnym problemem uczących się i nauczycieli.

Efektywnie organizowany proces nauczania, uczenia się wymaga partnerstwa.

Jak włączyć uczniów jako partnerów w proces edukacji?

Słuchanie głosu uczniów zdaniem autorów książki *Głos ucznia* jest pierwszym krokiem na drodze do pozytywnych zmian w edukacji.

Temu problemowi autorzy poświęcili wiele lat, prowadząc badania na temat aspiracji uczniów w różnych krajach świata.

Poradnik *Głos ucznia* zawiera ciekawy materiał badawczy, zachęca czytelników do własnych badań i dokonywania ich oceny, proponując zestawy pytań i problemów.

Autorzy stawiają jasno określone cele i pokazują, jak je osiągnąć.

Prowadzą aktywny dialog z czytelnikami, zachęcając do refleksji na temat analizowanych przypadków.

Proponują „model rozwoju aspiracji” uczniów, w którym najważniejsze zasady to: poczucie własnej wartości, zaangażowanie i determinacja w dążeniu do celu, oraz określają warunki pomocne w jego realizacji.

Prowadząc badania sondażowe i korzystając z danych statystycznych, Russell J. Quaglia i Michael J. Corso jednocześnie przestrzegają przed bezkrytycznym wykorzystywaniem ich w procesie edukacji.

Ta książka zmusza do refleksji i wskazuje, że drogą do osiągnięcia sukcesu pedagogicznego jest „wspólne zaangażowanie uczniów i nauczycieli w procesy decyzyjne, te, których rezultatem są zmiany wprowadzane w szkołach”.

Ewa Brańska

redaktor merytoryczna kwartalnika „Przed Szkołą”

NA PRZEKÓR POWIEDZENIU, że „dzieci i ryby głosu nie mają”, autorzy postulują: posłuchajcie, co mówią uczniowie na temat procesu nauczania i uczenia się, a zobaczycie, jak wiele można zmienić w nim na lepsze. To „kij wsadzony w mrowisko” w tych szkołach, w których przede wszystkim nauczyciele mają prawo wypowiedzenia się. Do nich głównie adresowana jest książka. Zawiera oparty na badaniach model rozwoju aspiracji oraz pokazuje na przykładach wziętych z praktyki, jak on działa oraz co dzięki niemu można zyskać. Istota modelu zasadza się na stwarzaniu uczniom warunków do zabierania głosu i wsłuchiwanie się w to, co mó-

wią. Dzięki temu mogą odczuć, że są dla nas ważni, że się z nimi liczymy. Przez to wzrasta ich poczucie własnej wartości, zaangażowanie i determinacja w realizacji celów.

Zanim zaczniecie krytykować ten obrazoburczy model, warto przedyskutować go na posiedzeniu rady pedagogicznej czy spotkaniu sieci współpracy i samokształcenia. A wtedy okaże się, że liderami zmiany w szkole mogą być nie tylko dyrektorzy czy nauczyciele, ale także uczniowie. Oddajcie więc im głos!

Dr Danuta Elsner
członkini kolegium redakcyjnego miesięcznika „Dyrektor Szkoły”

KSIĄŻKA *GŁOS UCZNI*A to obowiązkowa lektura dla rodziców i nauczycieli. Wytycza ona zupełnie nową drogę dla zmieniającej się szkoły, edukacji i rozwoju aspiracji młodych ludzi, opartą na potrzebach środowiska najbardziej tym zainteresowanego – opiniach uczniów.

Kryzys szkoły, jaki mamy w Polsce i na świecie, wynika w dużym stopniu z niedopasowania oczekiwań edukacyjnych uczniów i tego, co szkoła im oferuje. Książka Russella Quaglii i Michaela Corso bardzo wyraźnie nam to uświadamia, a oddając głos uczniom, wykorzystując ich mądrość i potencjał, pokazuje, jak pokierować procesem zmian w środowisku szkolnym.

Dla nas, dorosłych – zarówno rodziców, jak i nauczycieli – to rodzaj apelu czy wyzwania, by zacząć słuchać głosu uczniów, którzy doskonale wiedzą, co im w szkole przeszkadza, jakie metody nauczania są nudne i nieadekwatne do otaczającej rzeczywistości, a jakie są dla nich atrakcyjne i efektywne. Szkoła została przecież wymyślona przez nas, dorosłych; najwyższy czas dopuścić do jej kształtowania również uczniów, by była miejscem, gdzie dzieci przebywają z przyjemnością, a nauka sprawia im prawdziwą radość. Takie środowisko można stworzyć wyłącznie, co podkreślają autorzy, przy zaangażowaniu uczniów, bo to ich potrzeby muszą być zaspokojone, żeby czuli się tam dobrze.

Model szkół opisany przez autorów inspiruje i zachęca do działania. Wymaga jednak zmiany postaw dorosłych: stworzenia przestrzeni dla aktywności uczniów, systematycznego słuchania ich głosu i włączania ich w proces decyzyjny dotyczący procesu uczenia w celu wspólnego budowania przyjaznego klimatu szkoły opartego na partnerstwie, szacunku i zaufaniu. Taka atmosfera sprzyja rozwijaniu pasji i aspiracji uczniów, zachęca do stawiania nowych wyzwań, zwiększa ich zaangażowanie w życie szkoły i daje im poczucie wpływu na swoje życie i satysfakcję z tego, co robią.

Lektura książki *Głos ucznia* zmienia nasze myślenie o szkole i daje zupełnie nową perspektywę nauczycielom na rozwój aspiracji uczniów. Rodziców

natomiast inspiruje i zachęca, by zostali ambasadorami zmian wspólnoty szkolnej i współtworzyli atmosferę wspierającą rozwój aspiracji wszystkich dzieci.

Elżbieta Piotrowska-Gromniak
prezeska Stowarzyszenia Rodzice w Edukacji,
członkini Zarządu Europejskiego Stowarzyszenia Rodziców oraz
Zespołu ds. Strategii przy Ministrze Edukacji Narodowej

WYOBRAŹMY SOBIE SZKOŁĘ, w której uczniowie biorą odpowiedzialność za proces uczenia się, otwarcie mówią o swoich marzeniach i aspiracjach, są włączani w dyskusję o sprawach oświaty, a ich opinie uwzględnia się w procesie podejmowania decyzji i wprowadzania zmian w szkole. Brzmi nierealnie? Niekoniecznie.

W ostatnich latach coraz większą popularność zyskuje przekonanie, że aby w edukacji możliwe były zmiany na lepsze, uczniowie powinni stać się partnerami dorosłych w procesie nauczania i uczenia się. Szkoły, które ten postulat wprowadzają w życie, udowadniają, że ten sposób współpracy przynosi wiele korzyści. Nie jest to jednak rozwiązanie powszechne. Russell J. Quaglia i Michael J. Corso w książce *Głos ucznia* apelują o zmianę tego stanu rzeczy i pokazują, jak uwzględnienie potrzeb, opinii i spostrzeżeń uczniów może w istotny sposób wpływać na poprawę jakości edukacji.

Co szczególnie cenne, Czytelnicy znajdą w tej publikacji nie tylko liczne argumenty uzasadniające, dlaczego warto oddać uczniom głos i dbać, by był słyszalny, ale również dowiedzą się, jak można to zrobić w praktyce szkolnej.

Lektura książki jest także doskonałą okazją do refleksji nad tym, jak w epoce testomanii i nadmiaru biurokracji w szkole nie stracić młodzieńczych pasji i ideałów, które towarzyszyły wielu nauczycielom u progu kariery zawodowej.

Małgorzata Pomianowska
redaktor naczelna miesięcznika „Dyrektor Szkoły”

NAJWIĘKSZA, ogarniająca cały współczesny świat struktura organizacyjna, system szkół powszechnych, przeżywa głęboki kryzys. W bogatych i rozwiniętych krajach Europy i Ameryki kryzys szkół ma pochodzenie strukturalne. To efekt zderzenia systemów i teorii kształcenia, często kontynuacji

XIX-wiecznych idei z czasów budowania powszechnego szkolnictwa z rewolucyjnymi zmianami naszej cywilizacji wywołanymi rozwojem nauki i technologii, przede wszystkim eksplozją dostępu do światowych zasobów informacji i korzystania z nich.

Książka Russella Quaglii i Michaela J. Corso *Głos ucznia* jest jednym z wielu głosów starających się dotrzeć do nas, obywateli bogatego świata, z przekazem, że przełamanie kryzysu szkół powszechnych wymaga głębokiego przemyślenia i gruntownej zmiany paradygmatu dzisiejszego kształcenia. Quaglia i Corso koncentrują swoją uwagę na upodmiotowieniu ucznia, wsłuchaniu się w jego głos, we wszystkich niemal fragmentach działania szkoły. Ich argumenty poparte są latami solidnych badań analitycznych. Dla mnie poprzez słowa autorów przebija się głos XVIII-wiecznego edukatora szwajcarskiego Johanna Pestalozziego, że w szkole mamy uczyć dziecko, a nie uczyć przedmiotów, że szkoła to wspólne miejsce tworzenia przyszłości przez nauczycieli, dzieci i ich rodziny. Przeczytajcie *Głos ucznia* i na pewno znajdziecie w tej książce wiele materiału do własnych przemyśleń, do wykorzystania we własnej działalności nauczyciela, ucznia czy rodzica. Nawet jeżeli nie ze wszystkim się zgodzicie.

Prof. dr hab. Łukasz Turcki
Centrum Fizyki Teoretycznej PAN,
przewodniczący Rady Programowej Centrum Nauki Kopernik

AUTORZY PODEJMUJĄ W KSIĄŻCE niezwykle ważne, nieobecne w dyskursie o edukacji zagadnienie roli uczniów i ich opinii o szkole. Ta publikacja jest szczególnie znacząca dla polskiego czytelnika. Głos uczniów – krytycznie myślących, refleksyjnych, zdobywających wiedzę i umiejętności w większości poza szkołą, nie jest respektowany. My, dorośli, wiemy lepiej, co dla uczniów będzie najlepsze – to ciągle żywa tradycja edukacyjna.

Program działań obejmujących słuchanie uczniów, traktowanie ich jak współgospodarzy instytucji edukacyjnych, mających w niektórych obszarach większą wiedzę niż dorośli, można odnaleźć w tej książce. Budowanie poczucia własnej wartości u uczniów, wiary w ich możliwości, wspieranie ich aspiracji i zaangażowania w działania, a także zachęcanie do podejmowania roli odpowiedzialnego lidera i inspiratora zmiany w edukacji, ciekawego świata obywatela określonej społeczności – to zadania, których realizację może wspierać lektura tej książki. Program ten może być szansą na zmianę.

Prof. UW dr hab. Małgorzata Żytko
kierownik Katedry Edukacji Szkolnej i Kształcenia Nauczycieli,
Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego

Dla naszych dzieci –

*Lauren, Casey, Chelsea i Cali Quaglia
oraz Rebekki i Elise Corso*

*Nie ma na świecie lepszych nauczycieli niż nasze dzieci.
To one dostarczyły nam inspiracji i spostrzeżeń – naszym
zadaniem było tylko z tego skorzystać.*

SPIS TREŚCI

Od wydawcy	15
Uczniowie są naszymi partnerami	19
<i>Rozmowa z Russellem J. Quaglią</i>	
Przedmowa	23
O autorach	31
Wprowadzenie: czas na słuchanie	33
CZĘŚĆ I. SŁUCHANIE	47
1. Aspiracje uczniów	49
Marzenia i działanie	53
Profil aspiracji	56
2. Model rozwoju aspiracji	65
Zasady przewodnie	69
Warunki szkolne	70
Nauka słuchania	74
CZĘŚĆ II. UCZENIE SIĘ	81
3. Rzeczywistość nie jest wrogiem	83
Słuchać, aby się dowiedzieć	86
Nieznajomość rzeczywistości jest wrogiem	100
Słuchanie na dużą skalę	106
4. Uczniowie mówią o poczuciu własnej wartości	109
Warunek 1: Poczucie przynależności do grupy	119
Warunek 2: Osoby znaczące	129
Warunek 3: Świadomość osiągnięć	143

5. Uczniowie mówią o zaangażowaniu	159
Warunek 4: Umiejętność czerpania radości z nauki i fascynacja nią	173
Warunek 5: Ciekawość i kreatywność	185
Warunek 6: Otwartość na nowe wyzwania	199
6. Uczniowie mówią o dążeniu do celu	217
Warunek 7: Zdolności przywódcze i odpowiedzialność	228
Warunek 8: Pewność przy podejmowaniu działania	241
CZĘŚĆ III. KIEROWANIE	259
7. Uczniowie jako współliderzy	261
Obecna kakofonia	268
8. Kontekst teoretyczny w rozwoju zdolności przywódczych	277
Model rozwoju aspiracji a teoria całościowego rozwoju	278
Model rozwoju aspiracji a hierarchia potrzeb Abrahama Masłowa	279
Model rozwoju aspiracji a program nauczania	282
Model rozwoju aspiracji w XXI wieku	288
9. Nasz wybór – uczeń ma głos	297
Bibliografia	311
Załącznik A	317
Załącznik B	319

Robert Frost
Droga nie wybrana

Dwie drogi w żółtym lesie szły w dwie różne strony:
Żałując, że się nie da jechać dwiema naraz
I być jednym podróżnym, stałem, zapatrzony
W głąb pierwszej z dróg, aż po jej zakręt oddalony,
Gdzie widok nił w gęstych krzakach i konarach;

Potem ruszyłem drugą z nich, nie mniej ciekawą,
Może wartą wyboru z tej jednej przyczyny,
Że, rzadziej używana, zarastała trawą,
A jednak mogłem skrócić tak w lewo, jak w prawo:
Tu i tam takie same były koleiny,

Pełne liści, na których w tej porannej porze
Nie znaczyły się jeszcze śladów czarne smugi.
Och, wiedziałem: choć pierwszą na później odłożę,
Drogi nas w inne drogi prowadzą – i może
Nie zjawię się w tym samym miejscu po raz drugi.
Po wielu latach, z twarzą przez zmarszczki zoraną,

Opowiem to, z westchnieniem i mglistym morałem:
Zdarzyło mi się niegdyś ujrzeć w lesie rano
Dwie drogi; poszedłem tą mniej uczęszczaną –
Reszta wzięła się z tego, że to ją wybrałem.

Przełożył Stanisław Barańczak

Źródło: Robert Frost, *55 wierszy*, wybór, przekład, wstęp i opracowanie
Stanisław Barańczak, Kraków 1992, s. 87.

RUSSELL J. QUAGLIA
Fragment wywiadu

Czy według Pana obecny system edukacji wspiera rozwój aspiracji wśród młodych ludzi?

Mimo wielu reform przeprowadzanych w edukacji wciąż tracimy zbyt wielu uczniów, którzy popadają w apatię, obojętność, poświęcają swój czas nie na to, na co warto. Zdajemy sobie sprawę z tego, że w obecnym systemie edukacyjnym jesteśmy zalewani instrukcjami i poleceniami, które musimy wykonywać. Niektóre z nich miały szczytne cele. Nie możemy jednak pozwolić, aby zdrowy rozsądek przegrał z praktyką lub dobrze brzmiącą, lecz niepraktyczną polityką edukacyjną.

Jak nauczyciele i przyszli pracodawcy mogą zachęcać młodych ludzi do dalszego rozwoju osobistego?

Upewniając się, że uczniowie wiedzą, że są dla nas ważni!

„Personel Plus”, październik 2014

OD WYDAWCY

Przywilejem wydawcy jest możliwość wypowiedzi poprzez słowa innych osób – autorów, często znakomitości, lub ekspertów, którzy w swoich książkach prezentują ważne idee, interesujące doświadczenia, trafne spostrzeżenia. Chętnie korzystam z tego przywileju, kiedy mam poczucie, że decyduję o wydaniu istotnej pozycji książkowej, zmieniającej schematy myślenia. A taką publikacją, którą mam zaszczyt udostępnić na rynku polskim, jest *Głos ucznia. Instrument dobrych zmian w edukacji* Russella J. Quaglii i Michaela J. Corso. Autorzy dzieła prezentują nowe spojrzenie na edukację, jej cele i zadania oraz zmienioną rolę nauczyciela i uczniów. Książka na rynku polskim została wydana w serii „Inspiracje Edukacyjne”, której celem jest pokazanie nowatorskich rozwiązań poprawiających jakość i efektywność edukacji w oparciu o doświadczenie i współczesne odkrycia naukowe, opisane m.in. w takich tytułach jak: *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, *Kompetencje emocjonalne nauczycieli* czy też *Zdrowe kierowanie klasą*.

Książka *Głos ucznia. Instrument dobrych zmian w edukacji* zmienia paradygmat rozumienia roli i miejsca ucznia w szkole z tradycyjnego, w którym uczeń jest słuchaczem i odbiorcą treści mu przekazywanych, na taki, w którym jest on aktywnym twórcą własnego rozwoju i partnerem dla nauczycieli w wyznaczaniu zindywidualizowanych celów uczenia się oraz rozwoju szkoły. Zdaniem autorów taka zmiana jest warunkiem sukcesu systemu edukacji XXI wieku przejawiającego się rozkwitem kapitału ludzkiego i wzrostem prosperity społeczeństw.

Głos uczniów nie jest przez autorów traktowany w kategoriach ideologicznych, ale w kontekście indywidualnego rozwoju jednostki, który umożliwi jej w przyszłości samodzielne życie w społeczeństwie. To, w jaki sposób młodzi ludzie będą umieli wyznaczać sobie cele, a następnie je z sukcesem realizować w oparciu o poczucie własnej wartości, wiedzę wyniesioną ze szkoły, umiejętności współpracy z innymi członkami społeczności, wyznaczać będzie w przyszłości ich szanse na rynku pracy, umiejętności wkomponowania się w skomplikowaną strukturę społeczną, w końcu zarządzania sobą i innymi osobami, a w ostateczności poczucie satysfakcji z własnego życia. Autorzy podkreślają, że takie spojrzenie na potrzeby ucznia to szansa sukcesu szkoły. Zauważają, że nieszczęśliwy uczeń nie jest dobrym odbiorcą treści przekazywanych przez szkołę, że uczniowie znakomicie potrafią oceniać pracę szkoły i nauczycieli, także w kontekście zainteresowania ich indywidualną sytuacją i potrzebami. Nieszczęśliwy uczeń staje się outsiderem, wycofanym zarówno z realizacji programów nauczania, jak i z innych działań szkoły. A warto też sobie uświadomić, jak wiele interesujących alternatyw ma w tych czasach młody człowiek, który poprzez dostęp do nowoczesnych rozwiązań techniczno-informacyjnych staje przed niezmierną ilością informacji oraz propozycji działania. Szkoła zostanie na marginesie jego zainteresowań, jeśli nie przedstawi propozycji, w których znajdzie on poczucie własnej wartości, zainteresowania ze strony nauczyciela, zrozumienia dla swoich problemów i sposobu definiowania świata. Do tych zadań szkoła musi się przygotować.

Wartością książki jest też metodyczne wyjaśnianie, w jaki sposób pozyskiwać dane o stanie realizacji aspiracji młodzieży, jak je analizować i w jaki sposób wyciągać wnioski z badań. Autorzy podsuwają wiele przykładów pytań, które mogą zostać wykorzystane do diagnozy sytuacji, ale które w praktyce

mogą również służyć do przeprowadzenia ewaluacji wewnętrznej, a także wspierać nauczycieli oraz doradców zawodowych w indywidualnej pracy z uczniami. Autorzy wskazują także, jak ustrzec się najczęściej popełnianych błędów interpretacyjnych, jak nie wyciągać z analiz fałszywych wniosków, które mogą się stać podstawą błędnych decyzji organizacyjnych.

W rozważaniach o roli szkoły, szczególnie o roli nauczyciela i podmiotowej roli ucznia, pobrzmiewają idee rozwijane przez Janusza Korczaka, Marię Montessori, Celestina Freineta. Wszyscy ci myśliciele i praktycy rzemiosła pedagogicznego podkreślali następujące cechy mądrej pedagogiki:

- szacunek do ucznia jako osoby mającej swoją indywidualną drogę rozwojową,
- indywidualną pracę z każdym uczniem,
- relacje partnerstwa między uczniem i nauczycielem,
- rozwijanie w uczniu samodzielności i wiary we własne możliwości,
- rozwijanie w uczniu umiejętności samodzielnego wybierania celów i sposobów ich realizacji,
- zrozumienie potrzeb rozwojowych dzieci i młodzieży przez nauczycieli.

Program wsłuchiwania się w głos uczniów oraz budowania aspiracji uczniowskich jest szansą rozwoju każdego ucznia i każdego nauczyciela. Jest też szansą na zwiększenie poczucia szczęścia i satysfakcji, zmniejszenie problemów społecznych oraz rozwój społeczeństw. Warto skorzystać z dwudziestu lat doświadczeń, obserwacji i płynących z tego wniosków oraz dowiedzieć się, w jaki sposób młodzież może pomóc w wyznaczaniu celów dla rozwoju szkoły i nas wszystkich.

Elżbieta Piotrowska-Albin

UCZNIOWIE SĄ NASZYMI PARTNERAMI

ROZMOWA Z RUSSELLEM J. QUAGLIĄ

Gościem specjalnym Kongresu Edukacja i Rozwój oraz XVI Krajowej Konferencji Dyrektorów Szkół w 2014 r. był dr Russell J. Quaglia, uznawany przez media za największy amerykański autorytet w dziedzinie rozwoju oraz wspomagania uczniów w realizacji ich aspiracji. O jego poglądach i działalności rozmawia Elżbieta Piotrowska-Albin, dyrektor Segmentu Edukacja wydawnictwa Wolters Kluwer.

Elżbieta Piotrowska-Albin: *Czy mógłby Pan pokrótce podsumować swoje poglądy na temat systemu edukacji oraz interakcji pomiędzy uczniem a szkołą? Co takiego specyficznego jest w Pana działaniach, że interesują one nie tylko nauczycieli i dyrektorów szkół, ale także organizacje międzynarodowe, jak OECD, czy ministrów edukacji z różnych krajów?*

Russell J. Quaglia: Uczniowie są partnerami w naszym systemie edukacyjnym i dlatego należy ich traktować na równi z nami. Innymi słowy, jak w przypadku prawdziwego partnera, należy ich angażować oraz doceniać. Jako że nasz system szkolnictwa ma na celu stwarzanie uczniom szans na wykorzystanie w pełni ich potencjału, ważne jest, aby uczniowie mieli poczucie współdziałania i doceniali to doświadczenie. Społeczność międzynarodowa oraz różnorodne organizacje uznają wagę i znaczenie udziału uczniów w procesach mających na celu usprawnienie funkcjonowania szkół, gdyż zdają sobie sprawę, że uczniowie mogą nas czegoś nauczyć.

Media określają Pana jako największy amerykański autorytet w dziedzinie rozwoju oraz wspomagania uczniów w osiąganiu ich aspiracji. Dlaczego aspiracje mają tak ogromne znaczenie w naszym życiu?

Aspiracje to umiejętność ustalania celów na przyszłość przy jednoczesnym zmotywowaniu do ich osiągnięcia. Dla każdego z nas (również dla uczniów) marzenia oraz plany na przyszłość są niezmiernie ważne, jednakże pozostaną bez znaczenia, jeśli nie podejmiemy wysiłku koniecznego, by je zrealizować. Mając sprecyzowane cele i pracując ciężko, by je osiągnąć, będziemy w stanie w pełni wykorzystać nasz potencjał.

W ostatnich międzynarodowych badaniach przeprowadzonych przez PISA polscy uczniowie osiągnęli wspaniałe wyniki – byli najlepsi w Europie i zajęli 14. miejsce na świecie. Czy uważa Pan, że polski system szkolnictwa wymaga zmian?

Jestem pod ogromnym wrażeniem polskich wyników PISA, z których Polska powinna być szczególnie dumna. Nie chodzi jedynie o zmianę systemu edukacji, ale wzmacnianie elementów, które się sprawdzają. PISA mierzy standardy edukacyjne w określonym zakresie i jest to jeden z bardzo ważnych mierników sukcesu. Jednakże dla zrównoważonego rozwoju i powodzenia należy także mierzyć poziom zaangażowania uczniów w naukę, ich poziom samooceny oraz dążyć do większego uświadomienia uczniowskich celów. Kształcąc dzieci i młodzież (pod kątem intelektualnym, osobowym i społecznym), kraj zwiększa swe wewnętrzne możliwości i tworzy kapitał ludzki potrzebny do ciągłego rozwoju i wzrostu.

Jest Pan Amerykaninem, prowadzi swoją działalność naukową i praktyczną zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i w Wielkiej Brytanii. Czy uważa Pan, że doświadczenia wyniesione z tych systemów edukacyjnych mogą być wykorzystywane także w Polsce?

Jestem głęboko przekonany, że doświadczenia edukacyjne, jakie zdobyliśmy w Stanach Zjednoczonych i w Wielkiej Brytanii, będą niezmiernie cenne także w Polsce. Uważam, że każda szkoła i każdy system szkolnictwa jest inny, choć wierzę, że mają one wiele cech wspólnych. Przykładowo każdy system szkolnictwa dąży do tego, by uczniowie byli prawdziwie zaangażowani w naukę. Zadaniem każdego systemu szkolnictwa jest kształcenie uczniów tak, by mogli wykorzystać w pełni swój potencjał, a docelowo, by stali się członkami społeczności i wnieśli w nią swój wkład. Nie oznacza to, że istnieje ku temu jedna, najlepsza droga, z pewnością nie ma żadnego magicznego programu, który pozwalałby to zrobić. Nauczylismy się jednak, że podstawowe ramy odzwierciedlające nie tylko osiągnięcia szkolne, ale także rozwój osobisty i społeczny mogą być dostosowywane i modyfikowane, by sprostać potrzebom każdej ze szkół i przynosić pozytywne wyniki.

Pana koncepcje koncentrują się na indywidualnej interakcji pomiędzy uczniem a nauczycielem. Nauczyciel, który spotyka się z podobnymi koncepcjami, często stwierdza: Proszę wskazać, jak mam pracować indywidualnie ze wszystkimi moimi uczniami, jak angażować ich indywidualne doświadczenia i pragnienia, kiedy w klasie mam 25 osób, muszę omówić obowiązujący program nauczania, a w ciągu dnia mam zajęcia z pięcioma różnymi klasami, czyli mam 125 uczniów, którzy zmieniają się co parę lat. Co mógłby Pan mu doradzić?

To prawdziwe wyzwanie i na powyższe pytanie nie ma jednej łatwej odpowiedzi. Jednakże jeśli chcemy nawiązać prawdziwe relacje z naszymi uczniami i zaangażować ich w proces nauczania, musimy coś o nich wiedzieć. W moim przekonaniu powinniśmy poznać przynajmniej ich nadzieje i plany na przyszłość. Zdaję sobie sprawę, że wymaga to czasu, lecz czas ten to dobra inwestycja. Poznając nadzieje i marzenia naszych uczniów, będziemy mogli dostosować to, czego uczyliśmy, do potrzeb naszych

uczniów, a uczniowie będą bardziej zaangażowani w naukę, widząc, że ma ona dla nich sens. Powtarzam, nie jest to łatwe do osiągnięcia. Szkoły muszą być kreatywne, by poznać nadzieje i marzenia swoich uczniów. Możemy osiągnąć to poprzez program mentorski lub przy wykorzystaniu różnorodnych środków elektronicznych, takich jak *My Aspirations Action Plan* (MAAP), będący platformą on-line pozwalającą uczniom zidentyfikować własne nadzieje i marzenia oraz przygotować plan działania w celu osiągnięcia zamierzonych celów i ostatecznie umożliwić udokumentowanie osiągniętego sukcesu. Uczniowie mogą to zrobić bez angażowania nauczycieli, a ci mogą się o nich wiele dowiedzieć za przyciśnięciem jednego klawisza.

Nadano Panu wiele honorowych doktoratów za działalność humanitarną, doceniając Pańskie wysiłki na rzecz uczniów i studentów. Czy mógłby Pan o tym opowiedzieć?

Miałem dużo szczęścia i czuję się niesamowicie zaszczycony, że jako wychowawca doczekałem się uznania dla mojej pracy. To, co robię, jest dla mnie naturalne. Wierzę, że każdy uczeń może nas nauczyć czegoś nowego. Wierzę, że uczniowie nie są nigdy problemem, ale potencjałem. Wierzę również, że współpracując dla dobra szkolnictwa, zaobserwujemy rozwój i zmiany w szkołach – zmiany, które będą trwałe i ważne. Moim zadaniem w edukacji jest jak najlepsze wykorzystanie wiedzy na temat tego, co motywuje zarówno uczniów, jak i nauczycieli do pracy, oraz dzielenie się tą informacją z innymi na całym świecie. Myślę, że ludzie doceniają fakt, iż nie boję się bronić własnych przekonań i jestem otwarty na nowe pomysły. Jestem dumny z moich zdolności współpracy i zawsze pragnę czynić to, co jest najlepsze dla młodych.

Dziękuję bardzo i do zobaczenia.

Tłumaczenie: Joanna Marczak

„Dyrektor Szkoły”, październik 2014

PRZEDMOWA

*Chcę być dobrym uczniem. Staralem się być dobrym uczniem.
Nikt mnie tu [w szkole] nie rozumie. Czemu nikogo nie interesuje,
co mam do powiedzenia? Czemu nikomu na mnie nie zależy?
Co jest ze mną nie tak?*

Brian, rozpoczynający naukę w szkole średniej

Są sprawy, o których trudno nam zapomnieć. Takie jak historia Briana. Brian był bystrym, elokwentnym uczniem. Był też dobrym sportowcem i działał w szkolnym samorządzie. Należał do uczniów, na przykładzie których można było stwierdzić, że system edukacyjny jest wydajny i spełnia pokładane w nim nadzieje. Uwielbiał się angażować w rozmaite rodzaje działalności. Koledzy go lubili, nauczyciele cieszyli się, że mogli go mieć w klasie, a dyrektor znał go po imieniu. Pod każdym względem Brian był skazany na sukces.

Z czasem jednak jego oceny zaczęły się pogarszać, nastawienie stało się mniej entuzjastyczne, a do swoich nauczycieli zaczął się odnosić z rezerwą. Szkoła coraz bardziej go frustrowała. Często opuszczał lekcje i bez przerwy się spóźniał. Jednym słowem jego oceny odzwierciedlały ten stan i zaczął mieć kłopoty z dyscypliną. Nigdy nie narzekał ani nie próbował szukać wymówek dla swojego zachowania, co szczególnie mnie w nim ujęło. Znałem go nieźle dzięki pracy, którą wykonywałem dla jego szkoły – Brian był członkiem szkolnego zespołu

rozwijającego aspiracje (trzydzieści lat temu była to nowatorska inicjatywa).

W dniu, w którym akurat odwiedziłem szkołę, chłopiec został zawieszony. Idąc do gabinetu dyrektora, zauważyłem zmartwionego Briana. Zapytałem, czy wszystko u niego w porządku, choć było widać, że tak nie jest. Próbowałem się dowiedzieć, co się stało. W odpowiedzi usłyszałem: „Nienawidzę tego miejsca”. „Nie możesz tak myśleć, bo twoją szkołę tworzą tacy uczniowie jak ty”, odrzekłem i przekonywałem go, że dla innych jest wzorem.

Spojrzał na mnie obojętnym wzrokiem i jego oczy wypełniły się łzami. Walcząc, by się nie rozplakać (bo sportowcy z Nowej Anglii nie płaczą), powiedział: „Chcę być dobrym uczniem. Staralem się być dobrym uczniem. Nikt mnie tu nie rozumie. Czemu nikogo nie interesuje, co mam do powiedzenia? Czemu nikomu na mnie nie zależy? Co jest ze mną nie tak?”. Te proste pytania były dla mnie przełomem: na wiele sposobów wpłynęły na moją drogę zawodową i skłoniły do poświęcenia się zrozumieniu aspiracji uczniów i wspieraniu ich pomysłów. Wtedy jednak, chcąc jak najszybciej pocieszyć ucznia, na którym mi zależało, powiedziałem tylko, że wszystko będzie dobrze i że jestem pewien, że sytuacja ulegnie poprawie po jego powrocie do szkoły.

Jednak już nigdy nie spotkałem Briana. Po okresie zawieszenia nie wrócił do szkoły. Odczuwam ból za każdym razem, gdy przypominam sobie to zdarzenie, ponieważ myślę, że mogłem i powinienem był zrobić dla niego więcej. System go zawiódł. Ja go zawiódłem. Nikt go nie wysłuchał. Miałem wtedy dwadzieścia parę lat i niestety nie miałem obecnej wiedzy. Może jakimś zrzędzeniem losu przeczyta tę książkę i dowie się, że go usłyszałem, że nauczyłem się czegoś od niego i że poświęcam czas na to, aby szkoły były lepiej dostosowane do potrzeb uczniów. Jego słowa zdecydowały o trwałej zmianie.

Niniejsza książka odzwierciedla głos uczniów i jednocześnie podkreśla jego znaczenie. Jej podstawą jest głębokie przekonanie, że uczniowie nie stanowią problemu w naszych szkołach

– oni są ich potencjałem. Uważamy, że ich opinie powinny odgrywać istotną rolę w każdym programie reformy szkolnictwa. Naszym zadaniem jest więc słuchanie, uczenie się i kierowanie. Nie możemy jedynie pytać młodych ludzi o zdanie, ale musimy także naprawdę ich wysłuchać. Musimy uczyć się od nich poprzez zadawanie istotnych pytań i dowiadywanie się, dlaczego myślą tak, a nie inaczej. W końcu musimy wykorzystać tę wiedzę, by stać się skutecznymi pedagogami.

Zasięganie opinii uczniów nigdy nie powinno być postrzegane jako wypełnianie jakiegoś obowiązku, nie należy też zakładać, że uczniowie mają głos, ponieważ uczestniczą w pracach jednostek organizacyjnych szkoły. Branie pod uwagę zdania uczniów nie jest działaniem na pokaz ani sztuczką, dzięki której lepiej poradzą sobie oni na egzaminach. Opisujemy proces słuchania uczniów z praktycznej perspektywy – możemy powiedzieć, że jest on podejmowany, kiedy uczniowie są naprawdę zaangażowani w proces decyzyjny oraz inne procesy mające na celu wprowadzenie faktycznych zmian w ich szkołach. Uwzględnianie opinii uczniów musi stać się sposobem działania, nie zaś programem, w którym pozornie zaspokaja się potrzebę wypowiedzenia się uczniów. Uczeń dziewiątej klasy powiedział nam: „Głos ucznia ma znaczenie wtedy, gdy ktoś naprawdę słucha, co mówimy, i potem można zmieniać sytuację na lepszą. Możliwość powiedzenia, co się myśli, to jedno, ale zupełnie inną sprawą jest nakłonienie dorosłych, by nas słuchali i by przemyśleli to, co do nich mówimy”.

Sprawić, żeby opinie uczniów miały realny wpływ na szkoły, nie jest zadaniem łatwym i musi się opierać zarówno na teorii, jak i praktyce. Czy głos uczniów jest tym brakującym ogniwem w programie reform? Sądzimy, że tak. Na świecie są podejmowane nowe i fascynujące inicjatywy, które dają nadzieję, że uwzględnianie pomysłów uczniów w procesie edukacyjnym jest czymś więcej niż tylko przelotną modą – jest siłą, z którą należy się liczyć, i stałą tendencją na polu pedagogiki! Przykładem

są takie przedsięwzięcia, jak opracowana przez Michaela Fullana nowatorska pedagogika w nauce głębokiej, w której to metodzie opinie uczniów stanowią integralną część działań podejmowanych przez doktora Fullana i jego zespół; kierowane przez Gavina Dykesa Światowe Forum Edukacji, gdzie uczniowie mają prawo głosu w czasie corocznej konferencji; włączenie przez Andreasa Schleichera, zastępcę dyrektora OECD (Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju) do spraw edukacji i umiejętności, pytań mających na celu poznanie opinii uczniów do Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów (PISA); czy też prowadzona przez Dawn Haywood Rada Przedstawicieli Uczniów przy Akademiach Rozwoju Aspiracji w Anglii.

Uwzględnianie opinii uczniów w edukacji nie jest dla nas przejściową modą. Nie jest też górnolotną ideą, której wdrożenia nie będziemy mieli szansy doczekać. W coraz liczniejszych szkołach widzimy, że zdanie uczniów, zgodnie z naszym założeniem, jest traktowane poważnie i że przynosi to niesłychane korzyści całej wspólnotie szkolnej. Widzimy, że w takich szkołach coraz mniej uczniów rezygnuje z edukacji, coraz mniej jest nieobecności, uczniowie się angażują i osiągają sukcesy w nauce, a co najważniejsze, coraz więcej uczniów ma jasno wytyczony cel i rozumie, kim jest i kim pragnie zostać. Po raz pierwszy widzimy uczniów jako aktywnych partnerów w procesie nauczania. Nie są oni bynajmniej wybraną i specjalną grupą, ale zespołem osób w różnym wieku, różnej rasy i o zróżnicowanych uzdolnieniach. Uczniowie, którym dano prawo głosu, mają jedną cechę wspólną – wiedzą, że są ważni!

Nasza książka prezentuje nową i innowacyjną drogę do zrozumienia, zaangażowania i zainspirowania uczniów. Po pierwsze, dzięki modelowi rozwoju aspiracji pozwala ona zrozumieć ucznia z wykorzystaniem podstawowych koncepcji dotyczących wyznaczania celów i podejmowania działania. Po drugie, model ten jest użyty do określenia warunków szkolnych, któ-

re pomagają uczniom zdobyć poczucie własnej wartości, zaangażować się w proces uczenia się i dążyć do wybranego celu. Prezentujemy zatem model działania oraz konkretne sposoby i przykłady, które stanowią zachętę i pokazują, jak opinie uczniów prowadzą do zmian w praktyce pedagogicznej.

Jesteśmy dumni z tego, że mogliśmy być bezpośredni i szczerzy, choć nasi krytycy nazwą to zuchwalstwem. Naszym celem było jednak podzielenie się tym, co myślą uczniowie, z pedagogami, którym zależy na poprawie procesu nauczania. Książka ta opiera się na praktyce, a nie jedynie na teorii. Zawiera dane pozyskane od ponad miliona uczniów, którzy wzięli udział w sondażu zatytułowanym „Mój głos” i w pracach uczniowskich grup dyskusyjnych, a także obserwacje i opinie zbierane przez trzydzieści lat w kilku krajach.

Mamy nadzieję, że książka zachęci czytelników do zastanowienia się nad własnymi kompetencjami i doświadczeniem oraz przygotuje do kierowania procesem nauczania z przekonaniem, że uczniowie mogą i będą chcieli w nim współuczestniczyć.

Russell J. Quaglia

PODZIĘKOWANIA

Jeden z najlepszych sposobów rozpoczęcia roku szkolnego mieliśmy kiedyś okazję zobaczyć w Nowej Anglii. Dyrektor zaprosił trzech uczniów (z ósmej, z dziesiątej i z dwunastej klasy) oraz ich rodziców na zebranie pracowników szkoły. Każdy z uczniów reprezentował odrębny przykład pozytywnej przemiany. Uczniowie po kolei zostali przedstawieni przez dyrektora, który krótko opowiedział ich historię powrotu na właściwą drogę. Następnie po przywitaniu ich rodziców zrobił coś niezwykłego: poprosił o powstanie pracowników administracji nadzorujących budynki szkoły, do której uczęszczali ci uczniowie. Wstało cztery czy pięć osób. Potem dyrektor poprosił o powstanie nauczycieli i psychologów szkolnych, którzy pracowali z uczniami. Podniosło się dwadzieścia osób, przy czym, jeśli chodzi o ucznia z najstarszej klasy, wstało ich dwa razy więcej niż w wypadku młodszych chłopców. W końcu dyrektor poprosił o powstanie pracowników, którzy zetknęli się z danym uczniem. Wstali wszyscy pracownicy sekretariatu, dozorczy, pracownicy stołówki i inspektorzy szkolni. Rozległy się gromkie brawa – to, co trzeba, zostało jasno pokazane.

Każdy, kto zajmuje się edukacją, wie, że osiągnięcia jednej osoby są wynikiem wysiłków podejmowanych przez wielu ludzi. Dotyczy to także niniejszej publikacji. Zawiera ona liczne opisy prawdziwych doświadczeń. Niektórzy z czytelników mogą nawet rozpoznać swoje historie! Bez niestrudzonej pracy nauczycieli i kierownictwa szkół, którzy każdego dnia podejmują zadania edukacyjne, nie byłoby ani na podstawie czego, ani dla kogo pisać tej książki. Jesteśmy uprzywilejowani, gdyż mogliśmy współpracować z nimi na różne sposoby. Co więcej, wiele osób działających w urzędach centralnych oraz stanowych i federalnych departamentach do spraw edukacji podziela naszą troskę o obecny system nauczania i rozumie po-

trzebę zaangażowania uczniów w poszukiwanie rozwiązań. Ich chęć znalezienia sposobów utrzymania istniejących strategii przy jednoczesnym poszerzaniu zakresu współpracy z uczniami motywuje nas do podejmowania jeszcze większego wysiłku w kierunku zmian.

Rozmawialiśmy z tysiącami uczniów. Ich spostrzeżenia i energia są dla nas stałą inspiracją. Prawie każdy z nich był przekonany, że istnieje inny, lepszy sposób budowania wspólnoty uczących się. Byli podekscytowani tym, że ktoś chce wysłuchać ich pomysłów i zaprosić ich do współpracy. To oni są siłą napędową naszych działań.

Prowadzony przez nas Quaglia Institute for Student Aspirations (QISA) nie mógłby znaleźć lepszego partnera, czy nawet zaprzyjaźnionej instytucji, niż Pearson Foundation. Fundacja ta zajmuje się rozprowadzaniem sondażu „Mój głos”, o którym będzie mowa dalej, zbieraniem danych z sondażu i sporządzaniem raportów po jego przeprowadzeniu. Należymy do awangardy ruchu związanego z promowaniem opinii uczniów i jak mogliśmy się o tym nieraz przekonać, czasem jesteśmy w tej roli osamotnieni. Jednak szczególnie Adam Ray z Pearson Foundation okazał się przez lata wiernym orędownikiem działalności QISA. Jesteśmy wdzięczni za stałe wsparcie z jego strony i ze strony Fundacji.

Wszelkie jednak przemyślenia i dążenia zmierzające do tego, aby uczynić szkoły lepszymi dla uczniów, byłyby tylko marzeniami, gdyby nie osoby, które chcą podejmować trudne zadanie wdrażania modelu rozwoju aspiracji w swoich placówkach. Akademie Aspiracji organizowane w Anglii i prezentacje prowadzone przez QISA w Stanach Zjednoczonych wyznaczają drogę pomagając określić, czym jest faktyczne zaangażowanie uczniów w proces decyzyjny. Wszyscy podejmujący te inicjatywy pokonują przeszkody i przeciwników, aby postawić uczniów w centrum i na pierwszym miejscu w swoich szkołach i okręgach szkolnych. Bardzo im dziękujemy!

Na koniec chcemy wyrazić ogromną wdzięczność za możliwość współpracy z najwybitniejszymi osobowościami i pedagogami, których udało nam się poznać i którzy tworzą zespół QISA. Dzięki Sue Harper, pracownicy administracyjnej, oraz Deborah Young, kierownicze do spraw operacyjnych, QISA działa sprawnie, a my możemy przemieszczać się po świecie, aby słuchać uczniów i nauczycieli oraz zachęcać do zmian. Megan Bedford, kierowniczka do spraw komunikacji, stale służyła nam pomocą, czytając liczne wersje robocze i proponując zmiany dotyczące layoutu i układu tekstu. Sarah Rawlings, kierowniczka do spraw badań, oraz jej poprzednik dr Matthew Bundick (obecnie pracownik Duquesne University), okazali się nieocenieni, pomagając nam w zebraniu, zinterpretowaniu i przeanalizowaniu wyników sondażu, które stanowią podstawę niniejszej książki. Ponadto kilku innych członków zespołu badawczego QISA – dr Brian Connelly, dr Kristine Fox, Julie Hellerstein i Susan Inman – przez lata wniosło olbrzymi wkład, wpływając na nasz sposób myślenia i treść niniejszej publikacji. Czytając naszą książkę, można być pewnym, że ich doświadczenie, obserwacje i wysiłki składają się na rzetelną wiedzę, którą można z niej wynieść.

Russell J. Quaglia i Michael J. Corso

O AUTORACH

Doktor Russell J. Quaglia jest uznanym na świecie pionierem w dziedzinie edukacji, znanym ze swego nieustrudzonego zaangażowania w sprawy rozwoju aspiracji uczniów i upowszechniania ich punktu widzenia. Media krajowe nazywają go czołowym autorytetem w Ameryce w dziedzinie rozwijania aspiracji uczniów i stymulowania ich do realizacji swoich dążeń. Jego nowatorska działalność jest udokumentowana obszerną bibliografią prac opartych na badaniach, ważnymi wystąpieniami za granicą oraz ciągle wydłużającą się listą podejmowanych przedsięwzięć.

Doktor Quaglia jest między innymi autorem serii badań sondażowych zatytułowanych „Mój głos” (*My Voice*), ankiet wśród uczniów „Znam swoją klasę” (*iKnow My Class*) oraz inicjatywy internetowej „Moja strategia rozwoju aspiracji” (*My Aspirations Action Plan*), opartej na planie, który pomaga uczniom w ich staraniach mających na celu realizację ich zamierzeń oraz pozwala im śledzić swoje postępy przy współpracy osoby dorosłej.

Doktor Quaglia jest założycielem i kierownikiem Quaglia Institute for Student Aspirations, a także dyrektorem naczelnym do spraw nauczania w zarządzie Student Engagement Trust, organizacji non profit z siedzibą w Wielkiej Brytanii. Jest również założycielem i obecnie przewodniczącym Aspirations Academies Trust, organizacji, która na poziomie szkolnictwa podstawowego i średniego sponсорuje inicjatywy oparte na badaniach dotyczących wspierania i rozwoju aspiracji.

Łącząc zdolności przedsiębiorcy z poświęceniem dla idei rozwijania aspiracji uczniów, dr Quaglia w 2012 roku założył

Q-Bean Coffee, spółkę, która cały zysk ze sprzedaży ekologicznej kawy przekazuje na rzecz organizacji edukacyjnych i na stypendia dla uczniów.

Autor uzyskał licencjat w Assumption College, tytuł magistra w dziedzinie ekonomii – w Boston College oraz tytuł magistra w dziedzinie pedagogiki, a także stopień doktora – na Uniwersytecie Columbia, specjalizując się w teorii organizacji i zachowań organizacyjnych. Doktor Quaglia został wielokrotnie uhonorowany doktoratami *honoris causa* za działania o charakterze humanitarnym i zaangażowanie na rzecz uczniów. Jego praca wiąże się również z zasiadaniem w komisjach krajowych i międzynarodowych, co świadczy o jego usilnym staraniu, aby opinie uczniów były zawsze słyszane, szanowane i wprowadzane w życie.

Doktor Michael J. Corso jest dyrektorem do spraw nauczania w Quaglia Institute for Student Aspirations. Stopień naukowy doktora uzyskał w Boston College. Od ponad dwudziestu pięciu lat pracuje jako pedagog i ma doświadczenie zdobyte na każdym poziomie szkolnym, od nauczania początkowego po szkolnictwo wyższe. Żywi głębokie przekonanie, że uczniowie są odpowiedzialni za swoją edukację. Jego zaangażowanie sprawia, że potrafi skutecznie działać na rzecz rozwijania aspiracji uczniów. Doktor Corso poświęcił się dążeniu do podniesienia poziomu nauczania poprzez szkolenia i wykłady dla nauczycieli. W QISA łączy działalność naukową, badając opinie uczniów na temat szkolnictwa, z teorią z dziedziny pedagogiki oraz praktyczną pracą z uczniami, nauczycielami i zarządami szkół.

WPROWADZENIE: CZAS NA SŁUCHANIE

Uczeń ma głos, kiedy może wyrazić swoją opinię, ona jest słyszana przez nauczyciela i można dalej działać.

Uczeń szóstej klasy

Faktycznie mam dużo pomysłów, które mogłyby uczynić szkołę lepszą dla każdego, nawet nauczycieli. Nie wiem jednak, jak się podzielić tymi pomysłami.

Uczennica dziewiątej klasy

Każdego ranka w każdej części świata młodzi ludzie podejmują podróż. Wyruszają z domu autobusem, samochodem lub pieszo do miejsca, w którym spędzą może najlepszą, może najgorszą, najważniejszą lub najmniej istotną część swojego dnia – do szkoły. Bez względu na różnice, które można zauważyć między poszczególnymi szkołami, w większości klas nie ma wątpliwości, kto jest nauczycielem, a kto uczniem. Czynniki takie jak wiek, umiejscowienie w klasie, sposób współpracy, a także to, kto najczęściej zabiera głos, czynią te tradycyjne role oczywistymi. Na utartej ścieżce naszej historii edukacji zawsze był ktoś starszy i bardziej doświadczony, kto stał na czele klasy, mocno dzierżył ster i sprawował kontrolę nad tym, co i jak przebiega w klasie. Odgrywając swoje role w ramach tego systemu, uczniowie powinni się podporządkować i wykonywać swe za-

dania bez pytań, narzekania lub proponowania czegoś – mają być jak dzieci przypięte na tylnym siedzeniu w samochodzie.

Wiemy jednak, że ten rodzaj edukacji, w której uczeń jest „towarzyszem podróży”, nie jest jedyną możliwością. Od dawna słyszymy o innej metodzie, która – mimo jej aprobaty w głównych prezentacjach i ważnych artykułach naukowych – nadal pozostaje rzadziej podejmowanym kierunkiem: o metodzie, w której uczeń ma głos. Byliśmy świadkami różnych form sprzeciwu uczniów, takich jak marsze, protesty okupacyjne czy opuszczanie klas. Chodzi nam jednak nie o głos uczniów, którzy spontanicznie i bezpośrednio czemuś się sprzeciwiają, ale o to, że mogą oni aktywnie uczestniczyć w szeroko rozumianym procesie nauczania. Mówimy tu o prawdziwym i rzeczywistym wyrażaniu opinii, kiedy nauczyciele pytają uczniów o zdanie, słuchają – naprawdę słuchają – tego, co uczniowie mają do powiedzenia, i uwzględniają te uwagi i samych uczniów w procesie kierowania klasami i szkołami.

Prawda jest jednak taka, że w większości klas i szkół opinia uczniów nie ma znaczenia. Z ogólnokrajowego sondażu zatytułowanego „Mój głos”, przeprowadzonego przez Pearson Foundation wśród 56 877 uczniów z klas od szóstej do dwunastej¹ w roku szkolnym 2012/2013, wynika, że jedynie 46% uczniów ma udział w procesie decyzyjnym w szkole, do której uczęszcza, a 52% uważa, że nauczyciele są skłonni uczyć się od uczniów (QISA 2013). Według tego samego sondażu, mimo że prawie wszyscy uczniowie (94%) sądzą, że potrafią odnosić sukcesy, a dwie trzecie (67%) postrzega siebie jako liderów, mniej niż połowa ankietowanych (45%) twierdzi, że są cenionymi członkami szkolnej wspólnoty. Być może w naszych szkołach są ty-

---

¹ W amerykańskim systemie szkolnictwa szkoła średnia jest sześciioletnia. Rozpoczyna się na poziomie siódmej lub dziewiątej klasy (uczniowie, przychodzący z *junior school* lub *middle school*, mają 11–12 lat), kończy się zaś na poziomie dwunastej klasy (uczniowie mają wtedy 17–18 lat) i jest podzielona na *junior high school* (lub *middle high school*) i *senior high school* (przyp. tłum.).

siące uczniów, może setki w każdej szkole, którzy – choć pewni swojej zdolności do odnoszenia sukcesu i gotowi przewodzić – czują się ograniczani przez dorosłych i uważają ich za nieprzygotowanych do słuchania lub doceniania uczniowskich pomysłów. Jak opisujemy w niniejszej publikacji, naszym zamiarem jest wysłuchanie tych uczniów, uczenie się od nich i prowadzenie procesu edukacyjnego we współpracy z nimi.

Każdy człowiek pragnie, aby jego zdanie miało znaczenie. Lubimy wydawać opinie i dzielić się pomysłami. Chcemy być podmiotem naszych działań, nie zaś przedmiotem decyzji innych. Chcemy być twórcami, a nie jedynie biernymi obserwatorami. Począwszy od dwulatka z jego uciążliwym „Ja sam! Ja sam!”, a skończywszy na nastolatku buntującym się przeciwko regułom ustalonym przez dorosłych, młodzi ludzie pragną być słuchani i traktowani poważnie. Jest to uciążliwe i buntownicze tylko z jednego punktu widzenia – z perspektywy osób dorosłych! W oczach młodego człowieka zachowanie takie jest elementem niepohamowanego wrodzonego dążenia do rozwoju własnego „ja”. Z punktu widzenia młodej osoby jej głos ma znaczenie.

W tradycyjnym modelu szkoły nie ma zbyt wiele miejsca na opinie wyrażane przez ucznia, nie dziwi więc, że mniej niż połowa uczniów amerykańskich szkół średnich uważa, że ma udział w procesie decyzyjnym w tych placówkach. Większość uczniów (61%) rozpoczynających naukę w szkole średniej sądzi, że ma w niej coś do powiedzenia, lecz zanim skończą dwunastą klasę, zmieniają zdanie – wtedy tylko jedna trzecia z nich (37%) twierdzi, że może wyrażać swoją opinię (QISA 2013). Innymi słowy, im bardziej uczniowie dojrzewają, tym mniej mają sposobności do prezentowania swojego zdania i uczestniczenia jako liderzy w procesach decyzyjnych. Wniosek wynikający z naszej pracy – taki, że uczniowie z upływem lat spędzanych w szkole mają coraz mniej okazji do wyrażania swoich opinii – nie znalazł jak dotąd należytego miejsca w dyskusjach

Głos ucznia. Instrument dobrych zmian w edukacji

Książka podkreśla znaczenie opinii uczniów w procesie uczenia się oraz dostarcza praktycznych rad, jak sprawić, aby odgrywały one w nim kluczową rolę. Przekonuje, że aspiracje uczniów mogą pomóc w wyznaczeniu nowych, wartościowych celów w szkolnictwie, a w efekcie nowego kierunku w edukacji. Pokazuje także, iż uczniowie, którzy mają świadomość, że są słuchani, rozwijają poczucie własnej wartości, angażują się w istotny sposób i dostrzegają znaczenie swojej nauki w procesie kształtowania własnego życia, wzmacniając przy okazji prestiż szkoły.

Prezentując skuteczną strategię osiągnięcia prawdziwego partnerstwa między nauczycielami i uczniami, autorzy wskazują, w jaki sposób:

- zadawać właściwe pytania i wykorzystać informacje uzyskane na podstawie odpowiedzi,
- zaangażować uczniów w procesy decyzyjne prowadzące do poprawy sytuacji w szkole,
- kształtować motywację do współdziałania z nauczycielem w procesie uczenia się,
- wprowadzać w życie model rozwoju aspiracji, który wspiera uczniów w pełnym wykorzystaniu swoich możliwości.

Zawarte w książce wskazówki opierają się na praktyce autorów, poparte są licznymi przykładami oraz danymi pozyskanymi od ponad miliona uczniów, którzy wzięli udział w sondażu „Mój głos” i w pracach uczniowskich grup dyskusyjnych. Dzięki temu publikacja stanowi wyjątkowe źródło informacji dla nauczycieli i dyrektorów oraz przygotowuje ich do kierowania procesem uczenia się z poczuciem pewności, że uczniowie potrafią i będą chcieli w nim uczestniczyć.

Dr Russell J. Quaglia – założyciel i kierownik Quaglia Institute for Student Aspirations, a także dyrektor naczelny do spraw nauczania w zarządzie Student Engagement Trust, założyciel i przewodniczący Aspirations Academies Trust, organizacji, która na poziomie szkolnictwa podstawowego i średniego sponsoruje inicjatywy oparte na badaniach dotyczących wspierania i rozwoju aspiracji.

Dr Michael J. Corso – dyrektor do spraw nauczania w Quaglia Institute for Student Aspirations, gdzie łączy działalność naukową, badając opinie uczniów na temat szkolnictwa, z praktyczną pracą z uczniami, nauczycielami i zarządami szkół; od ponad dwudziestu pięciu lat pracuje jako pedagog, posiada doświadczenie zdobyte na każdym poziomie szkolnym, od nauczania początkowego po szkolnictwo wyższe.

Cena 59 zł
(w tym 5% VAT)

Poleca

www.DyrektorSzkoły.pl

www.DyrektorSzkoły.pl/przedszkola

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

